

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ТА ЕТНІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

УДК 322:32; 94(470)

ББК 66.050

Сергій Дорошенко

ПОЛІТИЧНІ І СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗІВ У ПЕРІОД РЕВОЛЮЦІЇ КІНЦЯ XVIII ст.

Статтю присвячено визначенню політичних і соціально-культурних детермінант трансформації політичної ментальності французів у період революції 1789 року. Обґрунтовано соціально-політичну концепцію Жоржа Гюрвіча, яка дозволила не лише достатньо чітко ідентифікувати ментальне в контексті достатньо прагматичних взаємозв'язків соціального і психічного, але й обґрунтувати на цій підставі процес народження нової “демократичної” ментальності.

Ключові слова: політична трансформація, соціально-культурні процеси, політична ментальність, детермінанта, французи, Франція.

Події кінця XVIII ст. у Франції розглядаються важливою ланкою історії політичної ментальності нації. Вони трансформували умонастрої переважної частини корінного населення країни, покликавши до життя якісно нові ознаки, передусім притаманні ментальному нашаруванню “пам'яті нації”, хронологічно наступному таким головним етапам становлення національної ідентичності французів, як етап “королівської пам'яті” (X–XV ст.) та етап “пам'яті абсолютної монархії” (XVI–XVIII ст.).

У процесі дослідження проблем ментальності французьке суспільствознавство накопичило багатий і загальноновизнаний у світі науки аналітичний матеріал. Першим системно обґрунтував перелік важливих чинників трансформації політичної ментальності французів у доленосний для нації період повалення монархії Мішель Вовель (*Michel Vovelle*) [12]. Проаналізував шляхи дослідження політичної ментальності відомий французький соціолог Жорж Гюрвіч (*Georges Gurvitch*) у монографії “Соціальні детермінанти й свобода людини. До соціологічного вивчення шляхів утвердження свободи” [9]. Надзвичайно важливий аспект, пов'язаний із впливом культури, дослідив основоположник системного аналізу історії політичної думки Франції Альбер Тібодет (*Albert Thibaudet*) в “Історії французької літератури від 1789 до наших днів” [11], яка побачила світ уже після смерті свого автора [Про нього див.: 3, с.298].

В Україні політичний аспект ментальності французів став об'єктом наукового дослідження нещодавно [2; 4; 5], однак уже після того, як побачила світ праця історика Вадима Ададунова

[1], якою висвітлено окремі вузлові аспекти зазначеної проблеми в хронологічних межах Давнього порядку. Проте поза увагою науковців опинилися особливості формування ментальності націй, що репрезентують собою європейські держави, і, зокрема, система політичних і соціально-культурних чинників або детермінант, вплив яких свого часу спрямував підданих монарха на критичне переосмислення принципів легітимації королівської влади, а також активну участь у політичному процесі на теренах Франції.

Наше зацікавлення так сформульованою науковою проблемою відображене постановкою **мети** – дослідження політичної ментальності французів, а також конкретизацією **завдань** розвідки: 1) викласти зміст соціально-культурних детермінант “передреволюційної” (середина XVIII ст. – до 1789 р.), а також “революційної” доби (1789–1792 рр.); 2) проаналізувати процес трансформування політичної ментальності французів під впливом кола зазначених детермінант.

Сучасні дослідження свідчать, що система домінуючих у французькому суспільстві мотивів, яка зумовлювала ієрархію поширених у часи Давнього порядку ментальних цінностей політичного спрямування, насправді відображала деякі єдині для представників даної національної спільноти переконання, ідеали, схильності та інтереси, притаманні сфері політичних відносин. Комплекс цінностей ментального рівня: загальноновизнаний ідеал влади (1), необмеженість влади монарха (2), справедливість королівської влади (3) [6, с.526, 527] – засвідчував готовність члена феодального суспільства сприймати суспільну реальність і діяти певним чином;

сучасна наука розглядає його як соціально-політичні настанови й трактує як одну з основних характеристик менталітету французької нації, співвідносного періоду Давнього порядку.

Однак наприкінці XVIII ст. у Франції визначився комплекс важливих чинників, що спрямував переважну частину населення на критичне переосмислення змісту королівської влади. Присутність зазначеного комплексу Мішель Вовель датує серединою XVIII ст. (1789 р.) і обґрунтовує як поворот від традиційної підтримки французами королівської влади до свідомо-несвідомого сприйняття найширшими верствами населення країни суспільних реалій “передреволюційного світу”. Серед низки чинників, вплив яких зумовлював трансформацію політичної ментальності на новому етапі історичного розвитку нації, важливе місце відводиться, зокрема, таким політичним і соціально-культурним детермінантам [12, с.71, 74, 84, 87]:

1) поглиблення фрагментованості соціальної структури провідних станів феодального суспільства – духовенства й дворянства (у 1789 р. у складі духовенства налічувалося близько 130 000, а шляхти – 173 000 осіб, з яких останніх представляло 1 500 родин найдавнішого походження і 1 500 родин, які отримали дворянство до 1400 р., 8 000 родин королівських урядовців і 6 000 родин, які власним коштом придбали дворянський титул [10, с.36, 43]), які поступово втрачають свою монолітність і в середовищі яких консолідується критично настроєна щодо абсолютної влади короля верства “ліберальних аристократів”;

2) народження “Франції міст”, “буржуазної Франції”, представленої крупним комерційним і промисловим капіталом, яка, стимулюючи в суспільстві особливо відчутні зміни політичного спрямування, “першою зраджує соціальні структури світу, що її породив”;

3) “демографічна революція” 1750–1789 рр. (населення Франції зростає з 20 до 28 млн. осіб);

4) різке збільшення (до 30% міського населення) чисельності найманих робітників у містах – соціального середовища майбутнього “революційного натовпу”;

5) деформація емоційного сприйняття суспільним загалом системи владних відносин, поведінки, смаків людей, спричинена спільним знаменником ідей просвітників, позначених оптимістичною вірою в прогрес і людський розум, спрямуванням мас до зміни світу шляхом актив-

ного протистояння будь-яким згадкам про минуле, популяризацією маси наукових, художніх, мистецьких творів і викладенням системи поки що незрозумілих для багатьох філософських понять і цінностей, ключове з яких “свобода” незабаром стане головною зброєю буржуазії в боротьбі проти феодальних порядків і, у цілому, зруйнує традиційне уявлення про сталість суспільно-політичного розвитку Франції;

6) протистояння багаторівневих політичних еліт – буржуазної та аристократичної, з якого лише в процесі Революції вийде новий провідний клас, національно-державницька еліта з притаманною їй “єдністю культури, смаку, духу, політичного вибору, програм діяльності” і основу колективної пам’яті якої складуть не згадка про участь у війнах, аристократичність походження й клановість, а боротьба політичними методами за отримання доступу до формування інститутів влади, участь як “обранця” народу в державотворчому процесі;

7) визначення двох регіонально розмежованих соціальних груп – північно-східної (найважливіші промислові центри з рівнем письменності, вищим за середній) і південно-західної (“сільської” Франції, здебільшого неписьменної), серед яких статистика визнавала присутність 65% неписьменних, які, отже, не знали національної історії і не сприймали науки;

8) наявність посередині двох соціальних середовищ – “світу народу” й “світу еліти” – потужного прошарку осіб, котрі “здебільшого могли підписатися, однак не вміли читати”, які, проживаючи в містах і селах, демонстрували здатність до сприйняття соціально організованих форм співжиття, з яких незабаром вийдуть “кадри майбутніх санкюлотів”.

Значно суттєвішу трансформацію колективної свідомості французів у напрямку сприйняття ідеальних цінностей демократичної ментальності (доступу до політичної влади виключно внаслідок заручення підтримкою народу; відповідності вимозі народу до представників влади виконувати його волю задля його ж блага; політичного самовизначення окремої людини, рішучої боротьби з будь-якими виявленнями патерналістських, опікунських стратегій [6, с.527, 528]) зумовлено прискоренням визрівання політичних амбіцій нації в процесі бурхливого розвитку Революції, що в інтерпретації Мішеля Вовеля також подається як наслідок дії групи якісно нових чинників [12, с.107, 111–112, 122–123, 125, 127, 134, 217, 218]:

- по-перше, це самоствердження в Парижі та провінції численних клубів (на зразок клубу Валуа в Пале-Рояль під керівництвом герцога Орлеанського, клубу Колоністів, Товариства приятелів Негрів, Товариства Тридцяти, товариських зустрічей ліберально налаштованих дворян). Учасники цих достатньо невизначених суспільних формувань прихильників “патріотичної” або “національної партії” вітають людей нового мислення – публіцистів (Бріссо), учених і філософів (представників ліберального дворянства Кондорсе, Ля Фаста, Ля Рошфуко, Монтморансі, Талейрана, Мірабо), колишнього каноніка Сісса (автора відомого памфлета “Що таке третій стан?”, опублікованого в січні 1789 р.), про яких починає говорити вся Франція, і, намагаючись координувати дії представників столиці й політизованих регіонів, урешті-решт пристають до ідеї заколоту проти чинної влади;

- по-друге, масова участь населення у формуванні списків наказів виборців (населенням регіонів, а також депутатським корпусом всього складено приблизно 60 000 таких зошитів) дозволяє французам уперше висловити не лише “нарікання”, але й “власні вимоги” щодо актуальних питань внутрішньої політики, які їх турбують найбільше;

- по-третє, подвоєння соціального представництва третього стану в складі Генеральних штатів (депутатів від третього стану стає 578, духовенства – 291, шляхти – 270 осіб) сприяє визначенню на політичній сцені Франції демократичної більшості, яка згодом (17 червня 1789 р.) проголосить себе “Національними зборами” і вже цілком легітимно подолає станову обмеженість на основі нового й вищого політичного принципу – суверенітету нації, базової ідеї буржуазної Революції;

- по-четверте, особливо активна участь столичних мешканців (пролетаріату й буржуазії) 14 липня 1789 р. у взятті Бастилії, яку часто випереджували “муніципальні революції” в різних місцевостях країни, стає формою “емоційного сприйняття” й водночас “раціонально осмисленої оцінки” переважною більшістю французів можливості контрреволюційного заколоту шляхти, яка навпаки демонструє виключно антинародну спрямованість політичної позиції прихильників феодальної системи;

- по-п’яте, масове повстання сільського населення й Великий терор (починається 20 липня й триває близько 20 днів) значно радикальніші

за буржуазну революцію в Парижі та визнаються єдиною подією вирішального значення, справжнім “тріумфом Революції”, який водночас “засвідчує автономність революційної динаміки селянства”;

- по-шосте, звернення до зброї буржуазії (починаючи з 12–13 липня 1789 р.) з метою формування власних загонів міліції в столиці й провінції засвідчує як емоційне ставлення до контрреволюційного заколоту дворянства, так і усвідомлення власних політичних інтересів, яким цілком реально загрожують можливі антидемократичні заходи влади і водночас безлад у країні;

- по-сьоме, формування представниками буржуазії при владі “своїх” Декларацій прав людини і громадянина (26 серпня 1789 р.), якою в обставинах, коли Давній порядок іще “не бажав помирати”, намагалися визначити й проголосити основні політичні цінності ліберального суспільства й межі революції: рівність (усі люди народжуються рівними, дворянські звання скасовуються), свобода (особи, совісті, висловлювань), право на приватну власність, поділ влади, виборність органів державної влади, відділення церкви від держави тощо;

- по-восьме, дві хвилі еміграції дворян, коли в 1789 і 1791 рр. Францію покинуло біля 20 000 осіб, що оцінюється як початок явища політичної еміграції в загальносвітовому вимірі;

- по-дев’яте, народження громадської думки в 1789 р., яке відбувалося внаслідок поширення масової інформації двома шляхами: неконтрольовано й усно в період Великого страху (слухи, пісеньки, малюнки на тарілках та ін.), а також на сторінках різноманітних видань (книжечки, памфлети, преса (найпопулярнішими газетами вважаються “Actes des Apôtres”, “l’Ami du Peuple”, “les Révolutions de France et de Brabant”)) [11, с.13, 14];

- по-десяте, запровадження принципово нової політичної символіки [4, с.84–87].

На нашу думку, з метою оптимального визначення перебігу процесу трансформування політичної ментальності в переломний для французів період Великої революції необхідно звернутися до теоретичних висновків Жоржа Гюрвіча (1894–1965). Це колишній емігрант із Росії, який, проживаючи у Франції з 1925 року, “відіграв значну роль у розвитку університетської соціології” в цій країні. Його науковий доробок “позиціонують на стику філософії (етап

наукового становлення вченого), соціального права (об'єкт особливої наукової уваги зрілого науковця) й соціології (концентрування на фундаментальних проблемах методології і категорійного апарату науки про суспільство)" [8, с.576]. Жорж Гюрвіч, зокрема, наголошує на тому, що ментальність – це інтеграційна ланка, яка постійно об'єднує і водночас зміцнює окремі складові соціального простору, пронизуючи останній і виявляючись в усіх його формах [9, с.151], передусім політичній. Водночас багаторівневий феномен ментальності постає, по суті, "віддзеркаленням драми, яку слабше або сильніше розбурхує і якою спонтанно керує (підкреслення наше. – С.Д.) суспільна стихія". Якщо нижній рівень зазначеної "драми" народжується мінімальним чином соціального на психічне й розглядається як спроможність психічного в цілому протистояти впливу соціального, то її (драми) вищий рівень конститується під значно відчутнішим тиском соціального на психічне. Саме це спостерігається в період подій революції: ментальне особливо активізується й досягає спонтанності, свого апогею, зрозуміло й логічно узгоджуючись з інтелектуальним (емоційним або раціональним) наповненням колективної свідомості. Останнє, у свою чергу, залежить, по-перше, від того, наскільки потужно усвідомлення соціальним власної політичної позиції ("Моєї", "Нашої") сприяє досягненню спонтанності, і, по-друге, від оцінки соціальним суб'єктом перешкоди й власного реагування на неї. За цих обставин ментальний акт пропонується розуміти або як *утечу* (інтуїція, раціонально обґрунтована емоція), або як *перемогу* над перешкодою (раціональна дія). Тому всупереч позиції емоційного суб'єкта раціонально мислячий значно менше або цілком не виявляє емоцій; його позиція – за межею емоцій: він їх відкидає, зрештою, як і саму перешкоду [9, с.153].

Отже, соціально-політична концепція Жоржа Гюрвіча дозволяє не лише достатньо чітко ідентифікувати ментальне в контексті достатньо прагматичних взаємозв'язків соціального й психічного, але й обґрунтувати на цій підставі процес народження, зокрема, нової, "демократичної" ментальності. **Спосіб перший:** *визначає шлях інтегрування ментального в чинну соціальну структуру* [9, с.156]. Його зміст у тому, що, інтегруючи окремо взятий вияв колективної ментальності (обурення, ентузіазм) в якесь інше виявлення ментального (*свідоме*

рішення про участь у страйку, повстанні, збройній боротьбі, ризикованій експедиції, революції, яке передує вже відомому емоційному акту), дослідник може охопити значно ширше коло елементів ментального, яке таким чином інтегрується в цілком визначені соціальну структуру та історичну ситуацію (соціальний клас у період напруженої боротьби, націю в часі війни або революції тощо). Так, притаманне французьким селянам почуття незадоволення численними феодалними повинностями й високими податками в державну казну, яке в період Давнього порядку здебільшого "дрімало" в глибинах колективної свідомості цієї частини народу, у "революційний період" різко "анімувала" подія історичного й водночас політичного значення – узяття Бастилії. Символ першого успіху (отримана перемога народу) ліг в основу більш свідомого протесту проти засилля місцевої феодалної знаті й державного чиновництва, який, зрештою, вилився у Великий терор, що саме й конститувалося в колективній свідомості французького народу – уже на початковому етапі Революції – у готовність до рішучої боротьби з будь-якими виявленнями патерналістських, опікунських стратегій влади.

Спосіб другий: *визначає функціональні зв'язки, а також відхилення ментального від його середнього значення* [9, с.157]. Полягає в тому, що спостереження за психічними процесами, які відбуваються в суспільних рамках маси людей чи якоїсь іншої неорганізованої групи, показують, наскільки *ментальні стани* (перший вид ментальності) і *загальноприйняті погляди* (другий вид ментальності) демонструють тенденцію до неконтрольованого зростання, тоді як *ментальні дії* (третій вид ментальності), притаманні суспільному оточенню організованого колективу людей, здебільшого контрольовані. Тому в середовищі членів релігійної громади, кровноспорідненої і братерсько-спорідненої груп значно виразніше *емоційне* наповнення ментального; натомість його *раціонально-свідоме* наповнення превалює в суспільному середовищі локально-територіальної групи, колективі освітян, науковців тощо. Це і продемонстрували представники буржуазії, зокрема в процесі активної участі у формуванні в столиці й провінції загонів міліції, а також – на рівні законодавчої влади – затвердивши текст Декларації прав людини і громадянина, якою вони ж прагнули визначити основні політичні цінності й межі революції.

Спосіб третій: визначає поодинокі загрози вже налагодженому зв'язку соціального і психічного [9, с.158]. Якщо йдеться про конкретні суспільно-політичні й економічні явища: антинародну політику колоніальної адміністрації, бідність, низький економічний розвиток регіону, активні військові дії тощо, – історичну ситуацію варто й слід сприймати як об'єктивну перепону, що внеможливорює безпосередній причинно-наслідковий зв'язок соціального з психічним і, відповідно, народження ментального. Та навіть за вказаних обставин найважливіше, наголошує Жорж Гюрвіч, розглядати особисту свободу як чільний принцип раціонально обґрунтованого акту ментальності, який за всіх обставин дає людині шанс для інтервенції в суспільно-історичну дійсність. Адже “узгодженість свідомих актів ментальності, особливо таких головних, як вибір, рішення, творчість, народжених запальними, новаторськими, вигадливими діями колективу людей, з рівнем свободи за всіх обставин дозволяє особистій свободі залишатися вагомим чинником соціальної дійсності” [9, с.158]. Саме це продемонстровано подіями революції у Франції, розвиток яких напряду залежав від прагнення свободи в громадян країни, яке не змогли зупинити ані зрада короля, ані реальна загроза зовнішньої інтервенції.

Таким чином, кінець Давнього порядку – це аж ніяк не справа випадкового збігу історичних обставин. Смерть феодальному режиму у Франції несли, у тому числі, нові цінності ментального рівня, під впливом яких у досі монолітній структурі соціальних станів з'явилися тріщини, які зумовили відмову нової Франції, що народжувалася з нарощування економічних потужностей, а також розвитку виробничих відносин у місті й на селі, від недолугих суспільно-політичних цінностей Давнього порядку. Теоретичні міркування французького соціолога Жоржа Гюрвіча з приводу природи ментального є надзвичайно цінними для політології, оскільки дозволяють розглядати комплекс цінностей демократичної ментальності, сформований під впливом особливо потужних політичних і соціально-культурних чинників, такими, що постали внаслідок матеріалізації “психічного” “соціальним”, яке в процесі розвитку революційних подій

досягнуло свого найвищого рівня – спонтанності, перетворивши традиційно несвідомий потяг до свободи, що довгий час “дрімав” у глибинах ментальності французів, у надзвичайно активний чинник політичного буття великої нації.

1. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). – Львів: УКУ, 2002. – 412 с.
2. Дорошенко С.І. Місце і роль ментальних процесів в період трансформації українського суспільства: французька та українська традиція // Соціально-економічна ефективність державного управління: теорія, методологія і практика. Матеріали щорічної науково-практичної конференції 23 січня 2003 року / За ред. А.Чемериса. – Львів: ЛРІДУ УАДУ, 2003. – Ч.2. – С.401–404.
3. Дорошенко С. Дослідження політичних ідеологій у Франції: історико-політологічна та біографічно-бібліографічна розвідка // Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – Вип.25. – С.295–300.
4. Дорошенко С.І. Ідея свободи у політичній емблематиці Франції: історико-політологічний аспект // Вісник НУ “Львівська політехніка”. Серія: Філософські науки. – Львів: НУ “Львівська політехніка”, 2005. – №525. – С.83–87.
5. Дорошенко С.І. Проблеми ментальності в контексті французької політичної традиції // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. – Ужгород: СМП “Вісник Карпат”, 2005. – Вип.2. – С.159–167.
6. Історія європейської ментальності / За ред. Петера Дінцельбахера; Пер. з нім. – Львів: Літопис, 2004. – 720 с.
7. Barraquin N., Baudard A., Dugué J. Dictionnaire de philosophie. – 2-e éd. – Paris: Armand Collin, 2000. – 327 p.
8. Dictionnaire des intellectuels français. Les personnes. Les lieux. Les moments / Sous la dir. de Jacques Julliard et Michel Winock. – Paris: Éd. du Seuil, 1996. – 1259 p.
9. Gurvitch G. Déterminismes sociaux et liberté humaine. Vers l'étude sociologique des cheminements de la liberté. – 2-me éd. revue et complétée. – Paris: Presses Universitaires de France, 1963. – 327 p.
10. Macleod-Machleid J. Rewolucja Francuska w świetle statystyki. Rozprawa doktorska przyjęta przez Radę Wydziału Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. – Warszawa-Paryż: Librairie Gebethner & Wolff, 1934. – 232 s.
11. Thibaudet A. Histoire de la littérature française de 1789 à nos jours. – Paris: Librairie Stock, 1936. – 587 p.
12. Vovelle M. La chute de la monarchie. 1787–1792. – Paris: Éd. du Seuil, 1972. – 291 p.

S.DOROSHENKO

POLITICAL AND SOCIAL-CULTURAL DETERMINANTS OF THE TRANSFORMATION OF POLITICAL MENTALITY OF FRENCH'S IN THE PERIOD OF REVOLUTION OF THE END OF XVIII CENTURY

The process of transforming of political mentality of French's is examined. A conclusion is done that theoretical conception of Georges Gurvitch allows setting the elements of structure of mentality, the exceptional value of events of Bourgeois Revolution of end of the XVIII item proves in France for activation of political orientation of mental processes, grounds three ways of research of high-quality indexes of political mentality.

Key words: political transformation, social-cultural processes, political mentality, determinant, the French, France.

УДК 94(947:943)"19"
ББК 63.3(4УКР)

Юрій Плекан

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ ПІСЛЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ РЕФОРМИ 1906 РОКУ

Зважаючи на реалії та особливості протікання внутрішньої та зовнішньої політики Австро-Угорщини, розглядаються зміни в ставленні офіційного Відня до українського питання в імперії після впровадження в життя реформи парламентських виборів на початку XX ст.

Ключові слова: Австро-Угорщина, парламент, Галичина, обструкція, українсько-польські відносини, виборча реформа, сейм.

Переломним моментом в історії Галичини стала демократична реформа виборчої системи до австрійського парламенту – Рейхсрату.

У липні 1907 р. у новому австрійському рейхсраті, обраному на демократичних засадах, українські депутати вже на другому засіданні палати депутатів відважилися на оприлюднення декларації про державно-правовий статус русинів в Австро-Угорщині. У ній вони не лише висловили своє негативне ставлення до польських володарів Галичини і свою вимогу національної автономії, а й відкрито звинуватили австрійський уряд у співучасті в гнобленні українців. Як уважає український дослідник із діаспори Б.Цюцюра, дана декларація відкрила новий етап боротьби західних українців за повні громадянські й національні права [11, с.41]. Віденський уряд зреагував на промову українських послів і вперше визнав, що в австрійській монархії існує українське питання, якого він досі не знав. Виступ русинських послів зустрів прихильне ставлення з боку німецьких і чеських депутатів парламенту. Тоді (після консультацій із “Колом Польським” у Рейхсраті) центральний уряд заключив угоду з українцями. За її умовами русини зобов’язувалися сприяти нормальній праці

парламенту, тобто не застосовувати обструкції (чинити перешкоди, зривати пленарні засідання – **Ю.П.**), принаймні до кінця 1908 р. У свою чергу уряд обіцяв: разом із Колом Польським вплинути на Галицький сейм із метою ухвалення нової виборчої реформи до крайового органу управління; розслідувати скарги з приводу виборчих зловживань і наказати винних урядовців; полегодити справу урядової мови в громадах і провести чесні вибори до громадських рад; вплинути на сенат Львівського університету, щоби прискорити справу створення руських університетських студій на самостійній основі; підтримати вимогу русинів про створення нових середніх шкіл; слідкувати за дотриманням об’єктивності в трактуванні громадян обох національностей у краю. Крім того, уряд надавав русинам концесію на “Гіпотечний” банк у Львові, призначив постійні субсидії для “Прогресу” й схвалив фундацію Народного Дому у Львові [2, с.23].

Факт узгодження центральним урядом із Колом Польським угоди з українцями давав їм надію, що зобов’язання уряду не викличуть протестів на польському боці. Проте угода спричинила так звану “малу революцію” серед поль-